

STOWARZYSZENIE KSIĘGOWYCH W POLSCE
RADA NAUKOWA

ZESZYTY
TEORETYCZNE
RACHUNKOWOŚCI

Vol. 47, NUMER 4

WARSZAWA 2023

Table of contents / Spis treści

Monika Łada, Jim Haslam, Marek Masztalerz, Anna Szychta, <i>Editorial</i> – Od Zespołu Redakcyjnego	7
Special issue topic: Research methods for current accounting developments	
Garry D. Carnegie, <i>Redefining accounting as a technical, social and moral practice to better the world</i> – Przekształcanie rachunkowości jako praktyki technicznej, społecznej i moralnej w celu poprawy świata	11
Nelli Artienwicz, <i>Towards truer and fairer. The judgment and decision-making research journey through accounting paradigms</i> – W stronę jasnego i rzetelnego obrazu. Podróż przez paradygmaty rachunkowości w kontekście badań nad osądem i podejmowaniem decyzji	17
Katarzyna Czajkowska, <i>The assessment and measurement of impression management in narrative reporting using the IMNR index</i> – Ocena i pomiar zarządzania wrażeniem w sprawozdawczości narracyjnej	33
Dorota Dobija, Giuseppe Grossi, Zuzanna Staniszevska, <i>Using photographs in qualitative accounting research</i> – Wykorzystanie fotografii w jakościowych badaniach w obszarze rachunkowości	51
Marek Gruszczyński, <i>Causal microeconometrics in accounting research</i> – Mikroekonometria przyczynowa w badaniach w rachunkowości	69
Przemysław Kabalski, Marta Nowak, <i>The potential of using psychometric tests in Polish accounting research</i> – Potencjał zastosowania testów psychometrycznych w polskich badaniach rachunkowości	91
Dominika Korzeniowska, Nelli Artienwicz, Elżbieta Jaworska, <i>The potential, usefulness and challenges of using qualitative interviews to study accountants' behaviors</i> – Potencjał, przydatność i wyzwania związane z wykorzystaniem wywiadów jakościowych do badania zachowań księgowych	117
Alina Kozarkiewicz, <i>Structural Equation Modelling in accounting research: A review of prior studies and further research opportunities</i> – Modelowanie równań strukturalnych w badaniach z zakresu rachunkowości: przegląd dotychczasowych prac i możliwości dalszych badań	135
Monika Łada, Jim Haslam, Bilal, <i>Towards the intelligent automation of accounting research: systemised literature reviews</i> – W kierunku inteligentnej automatyzacji badań rachunkowości: usystematyzowane przeglądy literatury.....	155

Ze współpracy z zagranicą / International cooperation

Rita Anna Ambrus, Katalin Borbély, *Relationships between tax communication, education and tax administration in Hungary between 2018 and 2022*

– Relacje między komunikacją podatkową, edukacją i administracją podatkową na Węgrzech w latach 2018–2022 173

Brian Jones, Albana Rasha, Joanna Dyczkowska, Tomasz Dyczkowski, *Sustainable performance management in the EU SME sector. A review and analysis of concepts and methods of strategic management accounting*

– Zrównoważone zarządzanie dokonaniem w europejskim sektorze MŚP. Przegląd i analiza koncepcji i metod strategicznej rachunkowości zarządczej ... 191

Wykaz recenzentów artykułów w ZTR w 2023 roku / List of reviewers of articles in ZTR in 2023 217

Informacje dla autorów 219

Instructions for authors 233

Special issue topic: Research methods for current accounting developments

Redefining accounting as a technical, social and moral practice to better the world

GARRY D. CARNEGIE

Abstract

Purpose: The essay is concerned with the redefinition of accounting as a multidimensional technical, social, and moral practice to enable the flourishing of organisations, people and nature to better the world.

Methodology/approach: The essay draws upon earlier contributions, especially by Carnegie, Parker and Tshauridu on redefining accounting, and the related articles by Carnegie, and Carnegie and Parker. It provides a synthesis for readers to understand, elaborate on, and support these ideas.

Findings: Accounting is highly influential as a combined technical, social and moral practice, although it has yet to reach its full potential, as this essay illuminates.

Originality/value: This essay contributes to the development of accounting thought and to the attractiveness of the accounting profession, especially among potential new entrants. It also helps to foster collaboration between education and research and the professional practice worlds of accounting.

Keywords: accounting, accountability, definition of accounting, effects and impacts, technical, social and moral practice, world betterment.

Streszczenie

Cel: Esej dotyczy przededefiniowania rachunkowości jako wielowymiarowej praktyki technicznej, społecznej i moralnej, aby umożliwić rozkwit organizacji, ludzi i przyrody w celu poprawy świata.

Metodyka/podejście badawcze: Esej opiera się na wcześniejszych pracach, w szczególności Carnegie, Parkera i Tsahuridu na temat redefinicji rachunkowości oraz powiązanych artykułach Carnegie oraz Carnegie i Parkera, a także zawiera syntezę w celu zrozumienia, opracowania i poparcia przez czytelników.

Wyniki: Rachunkowość ma duży wpływ na świat jako połączona praktyka techniczna, społeczna i moralna i nie osiągnęła jeszcze swojego pełnego potencjału, jak pokazuje ten esej.

Oryginalność/wartość: Niniejszy esej przyczynia się do rozwoju myśli w zakresie rachunkowości i atrakcyjności zawodu księgowego, zwłaszcza wśród potencjalnych nowych jego członków, a także do zwiększenia współpracy między światem edukacji i badań a praktyką zawodową rachunkowości.

Słowa kluczowe: rachunkowość, odpowiedzialność, definicja rachunkowości, skutki i wpływ, praktyka techniczna, społeczna i moralna, poprawa świata.

Towards truer and fairer. The judgment and decision-making research journey through accounting paradigms

NELLI ARTIENWICZ

Abstract

The aim: The aim of this paper is to integrate different perspectives regarding the true and fair view (TFV) using the accounting paradigms proposed by Chua (1986). It also explores the research possibilities associated with the concept of TFV under these three research paradigms in the judgment and decision-making context.

Methodology/approach: This paper is conceptual, building upon Chua's (1986) framework. It integrates and advances the existing theoretical comprehension of TFV, also unraveling the components of the concept.

Findings: This paper shows that there are layers of meaning involved in the TFV concept, encompassing various context-dependent and perspective-driven aspects. No single accounting paradigm is able to show the complexity of TFV, all the more so its role in judgment and decision-making (JDM) in accounting.

Originality/value: Incorporating multiple perspectives aims to offer a more holistic and nuanced understanding of the concept, moving beyond traditionally separated or contrary, unconsciously intermingled approaches. This study bridges research traditions on TFV and also theoretically enriches behavioral accounting via the JDM perspective of TFV.

Keywords: true and fair view, accounting paradigms, decision-making, professional judgment.

Streszczenie

Cel: Celem niniejszego artykułu jest zintegrowanie różnych podejść do koncepcji *true and fair view* (TFV) z wykorzystaniem paradygmatów rachunkowości zaproponowanych przez

W.F. Chua (1986) oraz analiza możliwości badawczych związanych z koncepcją TFV w ramach tych trzech paradygmatów w kontekście podejmowania decyzji i osądu.

Metodologia/podejście badawcze: Artykuł ma charakter koncepcyjny i jest oparty na ramach zaproponowanych przez Chua (1986). Przedstawiono w nim oraz rozwinięto i zintegrowano istniejące teoretyczne zrozumienie TFV, odkrywając jednocześnie składowe tej koncepcji.

Wyniki: Niniejszy artykuł ukazuje, że koncepcja TFV zawiera różnorodne warstwy znaczeń, obejmujące różne konteksty i perspektywy zależne od sytuacji. Żaden pojedynczy paradygmat rachunkowości nie jest w stanie oddać złożoności koncepcji TFV, a tym bardziej jej roli przy podejmowaniu decyzji i profesjonalnym osądzie.

Oryginalność/wartość: Włączenie wielu perspektyw ma na celu zapewnienie bardziej wszechstronnego i zniuansowanego zrozumienia koncepcji TFV, wykraczając poza tradycyjnie oddzielone lub nieświadomie przemieszane podejścia. Artykuł łączy tradycje badawcze dotyczące TFV oraz wzbogaca teoretycznie rachunkowość behawioralną przez spojrzenie na TFV poprzez perspektywę podejmowania decyzji i osądu.

Słowa kluczowe: jasny i rzetelny obraz, paradygmaty rachunkowości, podejmowanie decyzji, profesjonalny osąd.

The assessment and measurement of impression management in narrative reporting using the IMNR index

KATARZYNA CZAJKOWSKA

Abstract

Purpose: The purpose of the article is to present the author's own comprehensive method of testing impression management in narrative reporting and the possibility of using it to evaluate and measure impression management and identify the strategy of impression management in letters to shareholders.

Methodology/approach: The development of the method of testing impression management in narrative reporting was preceded by a critical analysis of the literature. Content analysis and the IMNR (impression management in narrative reporting) index were used in the empirical study. The study covered ten letters to shareholders of Polish companies. **Findings:** The article presents a tool for assessing and measuring impression management, showing how it is calculated. It also presents the results of a survey, showing the possibilities of using the IMNR index. In the audited board of directors' letters, the occurrence of all analysed impression management strategies was identified. The article discusses selected methods of impression management observed in those documents.

Research limitations/implications: The proposed IMNR index is limited to selected impression management strategies and the means by which they can be detected. As the study was limited to selected companies, future research may investigate other entities or reporting forms. Additionally, only documents written in Polish were analysed.

Originality/value: The article presents the original IMNR index, which makes it possible to comprehensively examine impression management and compare reports. The conducted empirical study covered a wide range of ways of managing impressions. Documents written in Polish were examined. As Polish researchers have been dealing with the issue of impression management by Polish companies since only relatively recently, the research gap, which this article partially fills, is extremely wide.

Keywords: narrative reporting, impression, IMNR index, impression management.

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest zaprezentowanie autorskiej kompleksowej metody badania zarządzania wrażeniem w sprawozdawczości narracyjnej i możliwości jej wykorzystania do oceny i pomiaru zarządzania wrażeniem oraz identyfikacja strategii zarządzania wrażeniem w listach do akcjonariuszy.

Metodyka/podejście badawcze: Opracowanie własnej metody badania zarządzania wrażeniem w sprawozdawczości narracyjnej poprzedziła krytyczna analiza literatury. W badaniu empirycznym wykorzystano analizę treści oraz wskaźnik IMNR (*impression management in narrative reporting*, pol. zarządzanie wrażeniem w sprawozdawczości narracyjnej). Badaniem objęto dziesięć listów do akcjonariuszy polskich spółek.

Wyniki: W artykule przedstawiono narzędzie oceny i pomiaru zarządzania wrażeniem, sposób jego obliczania oraz wyniki badania ukazującego możliwości wykorzystania wskaźnika IMNR. W zbadanych listach zarządu zidentyfikowano występowanie wszystkich analizowanych strategii zarządzania wrażeniem. W artykule omówiono wybrane sposoby zarządzania wrażeniem zaobserwowane w zbadanych dokumentach.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Zaproponowany wskaźnik IMNR ogranicza się do wybranych strategii zarządzania wrażeniem i metod jego wykrywania. Badanie zostało ograniczone do wybranych spółek. Przyszłe badania mogą dotyczyć innych jednostek lub kolejnych form sprawozdawczych.

Oryginalność/wartość: W artykule zaprezentowano oryginalny wskaźnik zarządzania wrażeniem w sprawozdawczości narracyjnej (wskaźnik IMNR). Narzędzie to umożliwi badanie tego zagadnienia w sposób kompleksowy i dokonywanie porównań. Przeprowadzone badanie empiryczne obejmowało szeroki zakres różnorodnych sposobów zarządzania wrażeniem. Badaniu zostały poddane dokumenty sporządzone w języku polskim. Polscy badacze zajmują się tym zagadnieniem przez polskie spółki stosunkowo od niedawna, zatem istniejąca luka badawcza, którą niniejszy artykuł ma za zadanie częściowo wypełnić, jest wyjątkowo rozległa.

Słowa kluczowe: sprawozdawczość narracyjna, wrażenie, wskaźnik IMNR, zarządzanie wrażeniem.

Using photographs in qualitative accounting research

DOROTA DOBIJA, GIUSEPPE GROSSI, ZUZANNA STANISZEWSKA

Abstract

Purpose: When the “linguistic turn” is replaced by the “visual turn”, there is a natural need for social scientists to embrace the new reality and incorporate visuals in their research. As a result, the importance of visual research, which centers on the use of visual sources, is growing. This paper provides an overview of how visual materials and related methodological approaches can be used in qualitative management and accounting research.

Methodology/approach: We begin by reviewing the literature on the research methods, drawing from many disciplines such as sociology, organizational learning, management, and accounting. Next, we analyze three cases – already published papers in accounting – to illustrate how photography can be used in qualitative accounting research.

Findings: There is a growing literature on visual research methods. Researchers have used visual materials as primary and secondary data and multiple methodological approaches. Visual methods can also be used in accounting research.

Originality/value: This paper provides an overview of emerging methodological approaches that use visual materials and discusses how they can be incorporated into qualitative accounting research.

Research limitations: Drawing a simple line between the various approaches presented in this paper is difficult as researchers can use visual material in unique ways throughout the research process. Therefore, the presented methodological categorizations can only help to better understand emerging visual research.

Keywords: qualitative research methods, photography, visual analysis, visual methods, photo-elicitation, photovoice.

Streszczenie

Cel: Kiedy „podejście lingwistyczne” zostaje zastąpione „podejściem wizualnym” pojawia się naturalna potrzeba, aby badacze w naukach społecznych przyjęli nową rzeczywistość i włączyli materiał wizualny do swoich badań. W rezultacie rośnie znaczenie badań, które koncentrują się na wykorzystaniu materiałów wizualnych jako źródła danych. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie przeglądu, jak materiały wizualne mogą być wykorzystywane w badaniach z zakresu zarządzania i rachunkowości oraz możliwych podejść metodologicznych, które badacz stosujący metody jakościowe może zastosować przy włączaniu materiałów wizualnych do projektu badawczego.

Metodyka/podejście badawcze: W artykule podjęto się usystematyzowania wiedzy z zakresu wizualnych metod badawczych, czerpiąc z doświadczeń wielu dyscyplin, takich jak socjologia, organizacyjne uczenie się, organizacja, zarządzanie i rachunkowość. Następnie przedstawiono trzy studia przypadków – wcześniej opublikowane artykuły naukowe jako ilustracje, w jaki sposób, w szczególności, fotografia, może być wykorzystywana w badaniach jakościowych w obszarze rachunkowości.

Wyniki: Istnieje literatura na temat wizualnych metod badawczych. Badacze wykorzystują materiały wizualne jako dane pierwotne i wtórne oraz stosują różne podejścia metodologiczne w celu włączenia materiałów wizualnych do projektów badawczych.

Oryginalność/wartość: Niniejszy artykuł zawiera przegląd pojawiających się podejść metodologicznych, które wykorzystują materiały wizualne jako źródło danych i omawia, w jaki sposób można je włączyć do projektów badawczych w dziedzinie rachunkowości.

Ograniczenia badawcze: Narysowanie prostej linii między różnymi podejściami przedstawionymi w tym artykule jest trudne, ponieważ badacze mogą wykorzystywać materiały wizualne na różne sposoby, dlatego przedstawione kategoryzacje metodologiczne mogą jedynie pomóc w lepszym zrozumieniu pojawiających się badań wizualnych i nie mogą być traktowane jako kompletna lista.

Słowa kluczowe: metody badań jakościowych, fotografia, analiza wizualna, metody wizualne, fotoelicytacja, fotogłos.

Causal microeconometrics in accounting research

MAREK GRUSZCZYŃSKI

Abstract

Purpose: This paper reviews accounting research that employed causal inference methodology, with a focus on methods associated with causal microeconometrics (quasi-experimental). The reviewed papers were published in five leading accounting journals from 2017 through 2021.

Methodology/approach: The research approach is a literature review of studies that apply the methodology of causal microeconometrics to accounting. The main section of the paper describes five methods: the treatment effects approach, propensity score matching, natural experiment, difference-in-differences estimators, and regression discontinuity design. The assumptions and limitations of each method are discussed, and selected examples of causal inference published in five leading accounting journals are provided.

Findings: The study confirms the increasing frequency of the use of causal inference methodologies in accounting research. Sometimes referred to as quasi-experimental or causal microeconomic, these methods can provide a base for finding evidence of causality. However, there are limitations associated with each method.

Practical implications: Statistical-econometric methodology in accounting research based on regression is rarely able to demonstrate causal relationships. This paper presents the pros and cons of applying causal inference methodologies in accounting.

Originality/value: The paper's value lies in: (1) introducing to the research community the growing presence of quasi-experimental causal methodologies in accounting, (2) presenting causal research in accounting using causal microeconomic methods, (3) identifying papers using these methods that were published in five leading accounting journals between 2017 and 2021, and (4) highlighting the challenges and the need for caution and due consideration in applying these methods.

Keywords: causal inference, accounting research, causal microeconomics, quasi-experimental methods.

Streszczenie

Cel: Artykuł przeglądowy złożony z opisu oraz przykładów zastosowania metodyki wnioskowania przyczynowego w badaniach w rachunkowości. Koncentrujemy się na metodach zaliczanych do mikroekonometrii przyczynowej (quasi-eksperymentalnych). Przegląd zastosowań obejmuje artykuły opublikowane w pięciu renomowanych czasopismach naukowych z zakresu rachunkowości w latach 2017–2021.

Metodyka/podejście badawcze: Metodą badawczą jest przegląd literatury. Przedstawione są metody mikroekonometrii przyczynowej w zastosowaniu do badań w rachunkowości. Główna część artykułu opisuje metody oparte na koncepcji efektów oddziaływania, metodę *propensity score matching*, eksperyment naturalny, estymację metodą DiD: *difference-in-differences* (różnicy w różnicach) oraz RDD: *regression discontinuity design* (model regresji nieciągłej). Omawiamy również założenia i ograniczenia tych metod. Przedstawiamy także przykłady zastosowań metod wnioskowania przyczynowego z wybranych artykułów opublikowanych w pięciu czołowych czasopismach naukowych z zakresu rachunkowości.

Wyniki: Przegląd potwierdza rosnącą popularność metod wnioskowania przyczynowego w badaniach z zakresu rachunkowości. Do wykrywania przyczynowości służą m.in. metody quasi-eksperymentalne (mikroekonometrii przyczynowej). Jednakże, każda z metod ma rozmaite ograniczenia.

Praktyczne implikacje: Metody statystyczno-ekonometryczne oparte na analizie modelu regresji rzadko mogą dać odpowiedź na pytanie o związek przyczynowy. W tym artykule przedstawiamy argumenty za i przeciw stosowaniu nowych metod wnioskowania przyczynowego w obszarze rachunkowości.

Oryginalność/wartość: Oryginalność artykułu polega na: (1) wskazaniu rosnącej metodyki przyczynowej (quasi-eksperymentalnej) w badaniach z zakresu rachunkowości, (2) przedstawieniu metod mikroekonometrii przyczynowej w rachunkowości, wraz z ograniczeniami tych metod, (3) pokazaniu listy artykułów wykorzystujących te metody i opublikowanych w pięciu renomowanych czasopismach naukowych z rachunkowości w okresie 2017–2021 oraz (4) podkreśleniu wyzwań i ograniczeń związanych ze stosowaniem tych metod.

Słowa kluczowe: wnioskowanie przyczynowe, badania w rachunkowości, mikroekonometria przyczynowa, metody quasi-eksperymentalne.

The potential of using psychometric tests in Polish accounting research

PRZEMYSŁAW KABALSKI, MARTA NOWAK

Abstract

Purpose: To demonstrate the rationale for using psychometric tests in accounting research and show the spectrum of possibilities for such research in the context of skepticism towards them in Polish academia.

Methodology/approach: Deduction and a scoping literature review.

Findings: We confirm that personality traits and states of the human mind affect the accounting process, and psychometrics is a field with strong theoretical foundations and well-developed empirical tools. This means that the use of psychometric tests in accounting research indisputably makes sense. Thereby, the skepticism towards psychometric research in accounting in Polish academic accounting society is questioned.

Originality/value: We conducted an extensive review of the accounting research that used psychometric tests. We demonstrate the rationale for the use of psychometric testing in accounting.

Keywords: psychometrics, psychological tests, accounting, behavioral accounting.

Streszczenie

Cel: Wykazanie zasadności zastosowania testów psychometrycznych w badaniach rachunkowości, a także ukazanie spektrum możliwości w zakresie takich badań w kontekście sceptycyzmu wobec nich w polskim środowisku rachunkowości.

Metodyka/podejście badawcze: Dedukcja oraz przegląd zakresu literatury.

Wyniki: Potwierdzono, że cechy i stany psychiki ludzkiej wpływają na proces rachunkowości, a psychometria jest dziedziną o solidnych podstawach teoretycznych i wypracowanych narzędziach empirycznych. To oznacza, że stosowanie testów psychometrycznych w badaniach rachunkowości bezdyskusyjnie ma sens. Tym samym zakwestionowano sceptyczne podejście do tego typu badań w polskim naukowym środowisku rachunkowości.

Oryginalność/wartość: Szeroki przegląd badań rachunkowości z zastosowaniem testów psychometrycznych. Oryginalna próba dedukcyjnego wykazania zasadności zastosowania badań psychometrycznych w rachunkowości w kontekście sceptycyzmu do tych badań w naukowym środowisku rachunkowości w Polsce.

Słowa kluczowe: psychometria, testy psychologiczne, rachunkowość, rachunkowość behawioralna.

The potential, usefulness and challenges of using qualitative interviews to study accountants' behaviors

DOMINIKA KORZENIOWSKA, NELLI ARTIENWICZ, ELŻBIETA JAWORSKA

Abstract

Purpose: The aim of this paper is to explore the potential and usefulness of qualitative research in studying accountants' behaviors, specifically utilizing individual semistructured interviews and focus group interviews. The paper also indicates challenges to overcome when conducting research using those research techniques.

Methodology/approach: The article is based on an analysis of the literature on qualitative research in behavioral accounting, but also on the authors' experiences of conducting qualitative interviews with members of this professional group.

Findings: The advantages of qualitative interviews are pointed out, including an opportunity to observe respondents' reactions and obtain information related to their attitudes, motivations and needs. Potential challenges were identified relating to interviewing accountants, including those that arise from the researcher's skills or participant selection process. The proposed areas where interviews could be particularly useful include professional judgments of accountants, their ethical dilemmas, the application of new technologies, or the impact of accounting systems on organizations.

Practical implications: The paper encourages researchers to explore accounting behaviors through qualitative interviews (direct implications), especially in the areas mentioned. It

inspires them to seek other research topics using these techniques, which, in the long run, may help improve accountants' qualifications and shape the identity of this professional group (further implications).

Originality/value: The article introduces researchers to the benefits and challenges of using qualitative interviews to study accounting behavior. It reveals the limited use of qualitative research in this field to date and points out areas where it may significantly enrich findings about how accountants function professionally.

Keywords: qualitative methods, interviews, accountants, behavioral accounting

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest ukazanie potencjału i przydatności badań jakościowych w badaniu zachowań księgowych, w szczególności z wykorzystaniem indywidualnych częściowo ustrukturyzowanych wywiadów i wywiadów grupowych, oraz wskazanie pewnych wyzwań, które należy pokonać, prowadząc badania przy użyciu tych technik badawczych.

Metodyka/podejście badawcze: Artykuł oparto na analizie literatury dotyczącej badań jakościowych w rachunkowości behawioralnej, ale także na doświadczeniu autorów w przeprowadzaniu wywiadów jakościowych z przedstawicielami tej grupy zawodowej.

Wyniki: Wskazano na zalety wywiadów jakościowych, które obejmują m.in. możliwość obserwacji reakcji respondentów oraz dotarcia do informacji związanych z ich postawami, motywacjami czy potrzebami. Zidentyfikowano potencjalne wyzwania odnoszące się do prowadzenia wywiadów z księgowymi, w tym te wynikające z umiejętności badacza czy procesu doboru uczestników. Wśród proponowanych obszarów, w których wywiady mogłyby być szczególnie przydatne, znalazły się m.in.: profesjonalny osąd księgowych, ich dylematy etyczne, zastosowanie nowych technologii czy wpływ systemów księgowych na organizacje.

Praktyczne implikacje: Zachęcenie badaczy do eksplorowania zachowań księgowych za pomocą wywiadów jakościowych (bezpośrednie implikacje), szczególnie we wskazanych obszarach i zainspirowanie ich do poszukiwania innych tematów badań z zastosowaniem tych technik, co w dalszej perspektywie służyć może doskonaleniu kwalifikacji księgowych i budowaniu tożsamości tej grupy zawodowej (dalsze implikacje)

Oryginalność/wartość: Przybliżenie badaczom zalet i wyzwań związanych z wykorzystaniem wywiadów jakościowych do badania zachowań księgowych; ukazanie niewielkiego dotychczasowego wykorzystania badań jakościowych w tej dziedzinie i wskazanie obszarów, w których ich zastosowanie wiązać się może z istotnym wzbogaceniem ustaleń na temat funkcjonowania zawodowego księgowych.

Słowa kluczowe: metody jakościowe, wywiady, księgowi, rachunkowość behawioralna.

Structural Equation Modelling in accounting research: A review of prior studies and further research opportunities

ALINA KOZARKIEWICZ

Abstract

Purpose: The main aim of this paper is to present and discuss the application of Structural Equation Modelling (SEM) in accounting research. Following an overview of the terminology, statistical concepts, and software used in SEM, the results of a systematic review of the accounting literature are presented, with a focus on the benefits and challenges identified in prior studies.

Methodology/approach: This paper is based on a traditional literature review, which helps to demonstrate SEM as a research technique. It is also based on a systematic literature review, which is used to present previous applications of SEM in accounting studies. **Findings:** SEM offers the possibility to model statistically complex theoretical issues using specialised software. It is a flexible and universal approach used by quantitative accounting scholars to test and develop theories. SEM research is heterogeneous and encompasses different research strategies, theories tested, branches of accounting, data collection methods, and types of statistical analyses.

Research limitations/implications: The main limitation of this study is that the complexity of SEM statistical analyses cannot be discussed in detail within the scope of this paper.

Originality/value: SEM is gaining popularity among accounting scholars; however, it is not widely used by Polish researchers. Therefore, this paper is a kind of invitation to quantitative scholars to examine SEM and its potential. It is also a contribution to the current discussions on the automation of research processes.

Keywords: accounting research, quantitative methods, structural equation modelling, systematic literature review, automation of research processes.

Streszczenie

Cel: Głównym celem artykułu jest przedstawienie i przedyskutowanie zastosowania modelowania równań strukturalnych (*Structural Equation Modelling* – SEM) w badaniach z rachunkowości. Omówiono syntetycznie terminologię, koncepcje statystyczne i oprogramowanie wspomagające SEM, przedstawiono wyniki systematycznego przeglądu literatury z rachunkowości, koncentrując uwagę na korzyściach i wyzwaniach zidentyfikowanych we wcześniejszych badaniach.

Metodyka/podejście badawcze: Praca jest oparta na przeglądzie literatury. Tradycyjny przegląd literatury pozwolił zademonstrować SEM jako technikę badawczą, systematyczny przegląd literatury służył do przedstawienia wcześniejszych zastosowań SEM w badaniach z rachunkowości.

Wyniki: SEM daje możliwość modelowania statystycznie złożonych problemów teoretycznych przy wsparciu specjalistycznego oprogramowania. Jest to elastyczne i uniwersalne podejście stosowane przez badaczy ilościowych z zakresu rachunkowości do testowania i rozwijania teorii. Heterogeniczność badań SEM dotyczy strategii badawczych, testowanych teorii, obszarów rachunkowości, metod zbierania danych, czy rodzajów analiz statystycznych.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Główne ograniczenie tej pracy związane jest ze złożonością analiz statystycznych SEM, które trudno zaprezentować w jednym artykule.

Oryginalność/wartość: SEM zyskuje popularność wśród badaczy z rachunkowości, jednak nie jest szeroko stosowany przez polskich badaczy. Artykuł jest swego rodzaju zaproszeniem dla badaczy ilościowych do zwrócenia uwagi na SEM i jego potencjał. Stanowi także przyczynek do toczących się dyskusji na temat automatyzacji procesów badawczych.

Słowa kluczowe: badania rachunkowości, badania ilościowe, modelowanie równań strukturalnych, systematyczny przegląd literatury, automatyzacja procesów badawczych.

Towards the intelligent automation of accounting research: systemised literature reviews

MONIKA ŁADA, JIM HASLAM, BILAL

Abstract

Purpose: The paper aims to highlight the trends in accounting research that used a literature review as their core research approach. The paper also provides an in-depth review of recent systemised reviews to analyse this trend.

Methodology/approach: We analyse recent trends in systemised literature reviews in accounting along with coverage of related methodological considerations in research handbooks. **Findings:** The tendency to automate literature research is demonstrated. Initiatives to systematise the literature review were consistent with the standardisation of the research procedure necessary to develop specialised software. Identified examples of the application of big data analytics and artificial intelligence methods in the synthesis of various areas of accounting research signal the beginnings of the intelligent automation of literature research.

Research limitations/implications: The intelligent automation of accounting research is a dynamic phenomenon that requires further, more in-depth analysis.

Originality/value: The paper contributes to the very important and current topic of the digital transformation of accounting research.

Keywords: literature review, accounting, research methods, digital transformation, research automation.

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest wskazanie zmian badań w rachunkowości, których głównym podejściem badawczym jest przegląd literatury. W artykule dokonano także szczegółowego przeglądu najnowszych usystematyzowanych przeglądów w celu analizy tej tendencji.

Metodyka/podejście badawcze: Analizujemy najnowsze trendy w usystematyzowanych przeglądach literatury z zakresu rachunkowości wraz z uwzględnieniem powiązanych rozważań metodologicznych prezentowanych w podręcznikach z zakresu metod badawczych.

Wyniki: Wykazano tendencję do automatyzacji badań literaturowych. Wysiłki zmierzające do usystematyzowania przeglądu literatury były spójne ze standaryzacją procedury badawczej niezbędnej do opracowania specjalistycznego oprogramowania. Zidentyfikowane przykłady zastosowania analityki *big data* i metod sztucznej inteligencji w syntezie różnych obszarów badań rachunkowości sygnalizują początki inteligentnej automatyzacji badań literaturowych.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Inteligentna automatyzacja badań rachunkowości jest zjawiskiem dynamicznym, które wymaga dalszych i głębszych badań.

Oryginalność/wartość: Artykuł wpisuje się w bardzo ważną i aktualną problematykę transformacji cyfrowej badań rachunkowości.

Słowa kluczowe: przegląd literatury, rachunkowość, metody badawcze, transformacja cyfrowa, automatyzacja badań.

Ze współpracy z zagranicą / International cooperation

Relationships between tax communication, education and tax administration in Hungary between 2018 and 2022

RITA ANNA AMBRUS, KATALIN BORBÉLY

Abstract

Purpose: The objective of the study is to highlight the relevant contexts and problems of the Hungarian tax administration from the aspects of digitalisation, communication and education between 2018 and 2022.

Methodology/approach: The article is based on the statements from the professional literature and analysis of secondary data from national and international authorities and institutions. The article makes several comparisons.

Findings: The article shows how Information and Communications Technology (ICT) is used in tax administration in Hungary, filling the research gap. Based on the comparison, the digital development of Hungary is similar to that of the EU average. However, there are some impediments, such as the complexity of tax regulations and the numerous communication channels that exist. They could be simplified, and our proposed modifications in terms of communication and education could improve the use of ICT in the Hungarian tax system.

Research limitations: The research does not provide an in-depth examination of Hungarian tax legislation and lacks any primary research.

Originality/value: The article deals with some aspects of tax administration in Hungary; it describes the current situation and gives proposals for its development.

Keywords: tax, digitalisation, administration, communication, education, Hungary.

Streszczenie

Cel: Celem badania jest naświetlenie odpowiednich kontekstów i problemów węgierskiej administracji podatkowej w aspektach cyfryzacji, komunikacji i edukacji w latach 2018–2022.

Metodyka/podejście badawcze: W artykule wykorzystano stwierdzenia z literatury fachowej oraz analizę danych wtórnych pochodzących od organów i instytucji krajowych i międzynarodowych. W artykule dokonano kilku porównań.

Wyniki: W artykule przedstawiono wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w administracji podatkowej na Węgrzech, wypełniając lukę badawczą. Z porównania wynika, że rozwój cyfrowy Węgier kształtuje się na poziomie średniej UE. Istnieją jednak pewne przeszkody, takie jak złożoność przepisów podatkowych i duża liczba kanałów komunikacji. Można je uprościć, a proponowane przez nas modyfikacje w zakresie komunikacji i edukacji mogłyby poprawić wykorzystanie ICT w węgierskim systemie podatkowym.

Ograniczenia badawcze: Badanie nie zapewnia dogłębnej analizy węgierskiego ustawodawstwa podatkowego i nie zawiera żadnych badań podstawowych.

Oryginalność/wartość: Artykuł dotyczy niektórych aspektów administracji podatkowej na Węgrzech, opisuje obecną sytuację i podaje propozycje jej rozwoju.

Słowa kluczowe: podatek, cyfryzacja, administracja, komunikacja, edukacja, Węgry.

Sustainable performance management in the EU SME sector. A review and analysis of concepts and methods of strategic management accounting

BRIAN JONES, ALBANA RASHA, JOANNA DYCZKOWSKA, TOMASZ DYCZKOWSKI

Abstract

Purpose: The paper's main objective is to structure the knowledge of the existing regulatory frameworks, projects and actions that support sustainable performance management (SPM) in small and medium-sized enterprises (SMEs) against the backdrop of the growing significance of the circular economy. The paper will also evidence how strategic management accounting (SMA) assists this process, what individual metrics, dashboards or scorecard concepts have been proposed and how their use may be assessed.

Methodology/approach: The research methods include (1) a descriptive systematic analysis of the policies established by the policymakers and regulators in the EU, (2) a comparative analysis

of various organisations' initiatives, actions, delivered toolkits and their outputs, and (3) a literature review of the essential works and research studies on sustainable business models (SBMs), circular business models (CBMs) and SPM in the context of SMEs.

Findings: The policies established in the EU support SPM by encouraging SMEs to be involved in sustainable business practices and indicating how to embark on a green transition. Recently, multiple initiatives have been aimed at indicating the opportunities the closed-loop economy system offers SMEs. Many toolkits have also been developed to help SMEs measure their sustainable performance. Although this measurement is vital for SMEs, the business practice falls behind the regulatory framework. Therefore, internal initiatives from the SME sector are needed to popularise the sustainability concept.

Research limitations/implications: SMEs show lower levels of compliance with environmental requirements and are unaware of how their activities affect the environment. A limitation of the research is that, in many cases, SMEs are not ready to respond properly to the ESG requirements imposed by regulators. The reason may be a lack of knowledge, experience and limited funds. Therefore, future research should focus on recognizing the gaps in this area and identifying what may be impeding the development of sustainability performance management in SMEs.

Originality/value: The work presents the evolution path from the traditional business models (TBMs) through the SBMs to innovative CBMs and addresses their distinctive features. It contributes to the existing knowledge about SMA in SMEs by analysing its links with SPM.

Keywords: business models, circular economy, small and medium-sized enterprises (SMEs), strategic management accounting (SMA), sustainable performance management (SPM).

Streszczenie

Cel: Głównym celem artykułu jest uporządkowanie wiedzy na temat istniejących ram regulacyjnych, projektów i działań wspierających zrównoważone zarządzanie dokonaniaми w małych i średnich przedsiębiorstwach (MŚP) w kontekście rosnącego znaczenia gospodarki o obiegu zamkniętym, a także wykazanie, w jaki sposób strategiczna rachunkowość zarządcza wspomaga ten proces oraz jakie indywidualne wskaźniki, kokpity lub koncepcje kart wyników zostały zaproponowane i jak można ocenić ich przydatność.

Metodyka/podejście badawcze: Metody badawcze obejmują: (1) opisową systematyczną analizę polityk ustanowionych przez decydentów i organy regulacyjne w UE, (2) analizę porównawczą inicjatyw i działań różnych organizacji w celu omówienia dostarczonych przez nie narzędzi i ich rezultatów oraz (3) przegląd literatury w zakresie istotnych prac i badań dotyczących zrównoważonych modeli biznesowych (SBM), cyrkularnych modeli biznesowych (CBM) i zrównoważonego zarządzania dokonaniaми w kontekście MŚP. **Wyniki:** Polityki ustanowione w UE wspierają zrównoważone zarządzanie dokonaniaми zachęcając MŚP do angażowania się w zrównoważone praktyki biznesowe i sugerując, jak rozpocząć zieloną transformację. Ostatnio wiele inicjatyw miało na celu wskazanie możliwości, jakie system gospodarki o obiegu zamkniętym oferuje MŚP. Opracowano również wiele zestawów narzędzi, które pomagają MŚP mierzyć ich zrównoważone dokonania. Chociaż pomiar ten ma kluczowe znaczenie dla MŚP, praktyka biznesowa pozostaje w tyle za ramami regulacyjnymi. Dlatego też potrzebne są wewnętrzne inicjatywy sektora MŚP, aby spopularyzować koncepcję zrównoważonego rozwoju.

Ograniczenia/implikacje badawcze: MŚP wykazują niższy poziom przestrzegania wymogów środowiskowych i nie są świadome tego, jak ich działalność wpływa na otoczenie. Ograniczeniem badań jest to, że w wielu przypadkach MŚP nie są gotowe, aby właściwie odpowiedzieć na wymogi ESG nałożone przez organy regulacyjne. Powodem może być brak wiedzy, doświadczenia oraz ograniczone fundusze. Dlatego przyszłe badania powinny skupić się na rozpoznaniu luk w tym zakresie i wskazaniu, co może hamować rozwój zarządzania dokonaniaми w obszarze zrównoważonego rozwoju w MŚP.

Oryginalność/wartość: Artykuł przedstawia ścieżkę ewolucji od tradycyjnych modeli biznesowych poprzez zrównoważone modele biznesowe w kierunku innowacyjnych cyrkularnych modeli biznesowych oraz odnosi się do ich charakterystycznych cech. Praca wnosi również wkład w istniejącą wiedzę na temat strategicznej rachunkowości zarządczej w MŚP, analizując jej powiązania ze zrównoważonym zarządzaniem dokonania.

Słowa kluczowe: modele biznesowe, ekonomia cyrkularna, małe i średnie przedsiębiorstwa, strategiczna rachunkowość zarządcza, zrównoważone zarządzanie dokonania.